

2024-09-12

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Varken hora eller kuvad (VHEK), svar på remiss av delbetänkandet: Ett inkluderande

jämställdhetspolitiska delmål mot våld (SOU 2024:21)

Darienummer A2024/00369

Varken hora eller kuvad (VHEK) är en antirasistisk och feministisk förening som sedan 2005 har arbetat för att uppmärksamma hedersrelaterat våld och förtryck (HRV). Vår organisation har i flera år bedrivit ett aktivt påverkansarbete genom utbildning, opinionsbildning, stöd till enskilda och grupper, samt hjälp till professioner som jobbar med målgruppen. VHEK har varit aktiva i det opinionsarbete som föregått dagens lagstiftning på hedersrelaterat våld och förtryck.

VHEK instämmer i delar av den verklighetsbeskrivning som uttrycks i utredningsbetänkande. Detta gäller till exempel slutsatsen om det akuta behovet av kompetenshöjande insatser för yrkesgrupper inom socialtjänst, polis, skola och hälso- och sjukvård.

I utredningen avvisas förslaget om ett särskilt jämställdhetspolitiskt delmål om att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck. I stället föreslås en omformulering av det nuvarande sjätte delmålet om mäns våld mot kvinnor, så att detta tydligare inkluderar hedersrelaterat våld och förtryck. *I detta remissvar vill vi koncentrera oss på en argumentation för behovet av ett särskilt delmål om att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck.*

Bakgrund: Våra utgångspunkter

I utredningens bakgrundsbeskrivning redogörs för regeringens uppfattning om att området hedersrelaterat våld och förtryck behöver ges en större samhälllig uppmärksamhet. VHEK:s verksamhet har alltid varit inriktad på ett synliggörande av hedersförtryckets olika uttryck. I detta arbete har vi skaffat oss erfarenheter som inte kommer till uttryck i utredningsbetänkande. Det motstånd som vi har vi mött i vårt opinions- och folkbildningsarbete har huvudsakligen kommit från tre håll.

För det första har det funnits röststarka grupper som öppet och direkt velat misstänkliggöra oss som talat om hedersförtryckets realitet. Det har hetat att vi skulle ha "pekat ut svaga grupper" och därmed gått främlingsfientliga ärenden.

För det andra har det funnits grupper, som med hänvisning till teorier om ett universellt patriarkat eller övergripande könsmaktsordning, visserligen erkänt existensen av hedersrelaterat våld och förtryck, men då endast som ett bifenomen till samhällsproblemet om mäns våld mot kvinnor.

För det tredje har det funnits grupper med en övergripande främlingsfientlig politisk dagordning, som visserligen i sin retorik demagogiskt uppmärksammat hedersrelaterat våld och förtryck, men där engagemanget för de utsatta helt har saknats.

Det nu aktuella betänkandet är representativt för den ovannämnda andra grupperingen, där HRV-frågorna behandlas som en underkategori till det könsrelaterade våldet. Utredarna reflekterar överhuvudtaget inte över att deras intagna position i själva verket varit en del av problemet och som har gjort det svårare att belysa frågor om hedersrelaterat våld och förtryck.

Den svenska debatten om hedersfrågorna tog fart i början av millenniet, i kölvattnet av de uppmärksammade hedersmorden på Pela Atroshi och Fadime Sahindahl. Debatten fördes alltså mot bakgrund av dödligt våld som drabbat två unga kvinnor. Som en följd av detta kom också komplexiteten i hedersfrågorna bort. Kort före sin död talade Fadime Sahindahl i Sveriges riksdag. Hon levde då på flykt från sin familj och under hot om våld, men det hon framför allt ville uppmärksamma politikerna på handlade om en vardag som många unga flickor och kvinnor levde i:

”Det synsätt som mina föräldrar hade var att familjen och släkten skulle stå i centrum, varför jag måste tänka på familjens bästa framför mitt eget välbefinnande. Det är bättre att en person lider än att en hel familj och släkt lider. Men till skillnad från mina föräldrar så levde jag i och var en del av det svenska samhället. Jag gick dagligen i svensk skola, åt svensk mat, hade svenska kompisar och tittade på svensk teve. Självklart var jag påverkad av de synsätt och värderingar som rådde här. Jag började därför tänja mer och mer på gränserna. Jag fortsatte att träffa mina svenska kamrater, fika på kaféer och komma hem senare än den utsatta tiden. Jag hade ju mina egna drömmar och mål här i livet. Jag ville sätta upp mina egna villkor för mitt liv, göra mina egna misstag och lära mig av dem. Och jag ville stå på mina egna två ben och ta ansvar för mina egna handlingar. Inte låta någon annan bestämma över hur jag skulle tycka, tänka och handla. För mig var det dessutom oerhört viktigt att få utbilda och utveckla mig som person.”

Det Fadime Sahindahl på ett så imponerande tydligt sätt beskrev handlade om de hedersnormer som helt krockar med det svenska majoritetssamhällets uppfattningar. Hedersförtrycket är rotat i dessa normer om kyskhet och kollektiv heder och kommer i uttryck i en mängd vardagliga begränsningar. Att i stället beskriva det hedersrelaterade våldet och förtrycket som ett särfall av våld mot kvinnor kommer därför att förfela analysen. Ändå är det precis detta som utredarna gör när de avvisar förslaget om ett särskilt jämställdhetspolitiskt delmål och i stället väljer att behandla HRV-frågorna i en reviderad formulering av det nuvarande sjätte delmålet om våld mot kvinnor. På detta sätt missar

utredarna att hedersnormernas betydelse för de jämställdhetsfrågor som tas upp i de övriga delmålen och som handlar om medborglig makt, ekonomi, utbildning, hemmet och kvinnors hälsa.

Vår övergripande kritik mot utredningsförslaget om att inte införa ett särskilt jämställdhetspolitiskt delmål om hedersrelaterat våld och förtryck handlar alltså om att detta skulle innebära HRV-frågornas komplexitet går förlorad. Utredarna skriver förvisso det finns en viktig skillnad mellan hedersrelaterat våld och förtryck och våld mot närstående och våld mot kvinnor, men man drar inte konsekvenserna av dessa skillnader. I stället väljer man att omformulera det sjätte delmålet på ett sådant sätt att hedersrelaterat våld bara utgör en subkategori av ett övergripande begrepp om våld.

Utredarnas argument för att inte införa ett särskilt delmål om HRV

För att motivera sitt avvisande av ett särskilt jämställdhetspolitiskt delmål anför utredarna en rad argument som känns såväl tillpassade som långsökta. Så påstås till exempel att ett nytt delmål skulle innebära ett brott mot Istanbulkonventionens åtagande om att föra en sammanhållen politik på området våld mot kvinnor och våld i hemmet. Detta är en halsbrytande slutsats. Regeringens direktiv handlar just om att tydliggöra HRV-frågorna i det jämställdhetspolitiska arbetet. Istanbulkonventionen reglerar inte antalet delmål i konventions ländernas politiska strategidokument.

Ett annat argument som förs fram i utredningen handlar om att ett nytt delmål på sikt skulle kunna "leda till att fler delmål om våld införs för att öka synligheten för andra våldsförmer där det finns behov av ökade insatser, exempelvis prostitution och människohandel". Utredarna ger bilden av att kampen mot hedersrelaterat våld och förtryck skulle föra in jämställdhetspolitiken på ett sluttande plan där en okontrollerad politisk process i förlängningen riskerar att urholka jämställdhetspolitiken och upplösa den i en myriad av motstridiga delmål. Den risken finns helt enkelt inte.

Ett nytt delmål om hedersrelaterat våld och förtryck

I betänkandet fullföljer utredarna sitt uppdrag genom att föreslå en formulering på hur ett nytt delmål trots allt skulle kunna formuleras. Förslaget lyder:

"Hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra. Alla, oavsett kön, ska genom hela livet ha samma rätt och möjlighet till kroppslig och psykisk integritet."

VHEK ser brister i denna formulering eftersom den inte tillräckligt tar fasta på hedersförtryckets rötter i kollektiva hedersnormer. I ett särskilt yttrande föreslår Devin Rexvid följande lydelse till ett nytt delmål:

”Hedersrelaterat förtryck och våld ska upphöra. Alla, oavsett kön i en hederskontext, har rätt att utveckla och utöva universella funktionsförmågor”.

Problemet med denna formulering är att den ger rättigheter till subjektet ”i en hederskontext”, vilket är motsägelsefullt eftersom det övergripande målet samtidigt uttrycker visionen om att hedersrelaterat våld och förtryck ”ska upphöra”.

VHEK vill se ett jämställdhetspolitiskt delmål som formuleras med inriktning mot att avskaffa de förtryckande och begränsande normer om kollektiv heder och kyskhet.

Avslutning

VHEK:s uppfattning är att det svenska samhället förlorat många viktiga år i kampen mot hedersrelaterat våld och förtryck. Det är bra att vi nu har fått en lagstiftning som blivit tydligare i frågor om tvångs- och barnäktenskap, samt att hedersmotiv blivit en särskild straffskärpningsgrund i brottsbalken. Vi har också välkomnat införandet av hedersförtryck som ett särskilt brott och möjligheten att skydda hedersutsatta barn med utreseförbud. Tyvärr konstaterar vi att nuvarande regering också har förlorat fart i arbetet. Redan i november 2021 kunde VHEK:s ordförande Amineh Kakabaveh tillsammans med dåvarande justitieministern Morgan Johansson gemensamt presentera direktiven till en utredning om att förbjuda så kallade oskuldsoperationer, oskuldskontroller och oskuldsintyg. Detta arbete har sedan försinkats av sittande regering, och trots att utredningen presenterade sitt slutbetänkande i juli 2023 har regeringen i skrivande stund inte lagt fram någon proposition på riksdagens bord. Samma senfärdighet har vi noterat i den viktiga frågan om att strypa skattemedel till organisationer och samfund inom civilsamhället som upprätthåller hedersnormer. Mot denna bakgrund är det angeläget att arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck tydliggörs i de jämställdhetspolitiska målen.

Amineh Kakabaveh, Ordförande

Varken hora eller kuvad

Tel. 076-082 19 35

Adress: Box 2031, 127 02 Skärholmen

[Hedersförtryck: Berättelser från Sverige och världen](#) | [Hederspodden](#) | [Förortsfeministen](#) | [Respektguiden](#) | [1100](#) och [1200](#)

[Facebook](#) | [Instagram](#) | [vhek.se](#)

**VARKEN HORA
ELLER KUVAD**